

تأثیر آموزش تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوزبانه

زهرا ابابادی عکاشه^۱، فاطمه میرزائی ورزنده^۲

دریافت: ۱۴۰۳/۵/۲۴ پذیرش: ۱۴۰۳/۸/۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی انجام شد. روش تحقیق، نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی مدارس شهرستان ورزنده در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲، به تعداد ۲۴۲ نفر بود. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۳۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند و به‌صورت تصادفی در دو گروه کنترل و آزمایش قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از پرسشنامه عملکرد تحصیلی محقق‌ساخته برگرفته از صفحه ۱۲۷ کتاب فارسی پنجم استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS24 استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد آموزش تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمت) بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی تأثیر معناداری دارد.

کلید واژه‌ها: تصویرخوانی، درک مفهوم تصویر، صندلی صمیمت، دوزبانه، عملکرد تحصیلی.

^۱ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، zakashe@pnu.ac.ir

^۲ کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه پیام نور، معلم مقطع ابتدایی استان اصفهان، تهران، ایران.

مقدمه

نظام آموزشی هر کشور یکی از مهم ترین نظام های اجتماعی است که وظیفه آن فقط انتقال میراث فرهنگی و تجربه های بشری به نسل جدید نیست؛ بلکه ایجاد تغییرهای پسندیده در دانش، بینش، باور، علایق و رفتار دانش آموزان است (بابایی و اطهری، ۱۴۰۲). ماهیت در حال تغییر جهان امروز باعث شده است که نظام آموزشی برای هماهنگی با این دگرگونی ها و چالش های موجود آمده، نیازمند نوآوری و تغییر باشد. با رونمایی سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و در پی آن برنامه درسی ملی، این برنامه به عنوان نقشه راه، زمینه ساز تحول در محتوای آموزشی گردید. تغییر برنامه درسی خوانداری و نوشتاری پایه چهارم ابتدایی نیز جدا از این مسئله نیست. به ویژه در دوره ابتدایی مهارت های زبانی در میان برنامه های دیگر دوره ابتدایی از تأثیر به سزایی برخوردار است (زحمتکش، حسینی نسب و سعادت شامیر، ۱۳۹۴).

یکی از مهمترین شاخص های کیفیت آموزشی، عملکرد تحصیلی دانش آموزان برای آینده است (کارمان، دمرسی و ازدمیر، ۲۰۱۹). عملکرد تحصیلی دانش آموزان متناسب با موفقیت آنها در امتحانات مدرسه، سنجیده می شود و متغیرهای زیادی وجود دارد که در عملکرد تحصیلی آنها تأثیر می گذارد (مهدوی راد، فرزند و موشکی، ۱۴۰۰). یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان مهارت خواندن است.

مهارت در خواندن یکی از مهم ترین نیازهای یادگیری دانش آموزان در زندگی امروزی است. توانایی درک مطلب، تفسیر و استنتاج از متون درسی و غیر درسی، دانش آموزان را با افکار و اطلاعات جدید آشنا می کند و به آنان یاری می رساند تا بهتر اندیشیدن و بهتر زیستن را بیاموزند (ادیب، شریفی و محمودی، ۱۳۹۵). خواندن یکی از سه مهارت اصلی در مقطع ابتدایی است و اساس یادگیری های آنان در دوران تحصیل می باشد.

برای بیش از ۴۰ سال، شواهد به طور مداوم اهمیت دستیابی به مهارت های خواندن در پایه های اولیه را برای نتایج تحصیلی بعدی مانند فارغ التحصیلی از دبیرستان و دانشگاه نشان می دهد (هرناندز^۲، ۲۰۱۱؛ لزنیک، جرج، اسمیتگال و گوین^۳، ۲۰۱۰). وقفه های اولیه در توسعه این مهارت های شناختی می تواند تأثیرات نامطلوبی بر عملکرد تحصیلی در سطوح ابتدایی، متوسطه و دانشگاه داشته باشد (گبیز و همکاران^۴، ۲۰۱۹).

باتوجه به اهمیت این مهارت ها به عنوان محور اصلی بسیاری از فرآیندهای یاددهی-یادگیری، به طور سنتی، جامعه علمی و آموزشی بر مطالعه تأثیر کارکردهای اجرایی بر مهارت های خواندن کودکان و نوجوانان متمرکز بوده است. از دیدگاه رینا، کونز و دانابتی^۵ (۲۰۲۳) ارتباط فرآیندهای خواندن در یک سیستم آموزشی که در آن خواندن و نوشتن نقش مهم و محوری ایفا می کند، مورد سوال نیست، زیرا کارایی خواندن بهتر و سطح بالاتر درک مطلب با نتایج تحصیلی بهتر همراه است. علاوه بر این، عملکرد ضعیف در فرآیندهای خواندن با عملکرد تحصیلی ضعیف مرتبط است، که در نهایت یکی از دلایل بالقوه شکست مدرسه است.

مشکلات آموزشی از قبیل افت یا شکست تحصیلی و پیامدهای منفی و فردی و اجتماعی ناشی از آن یکی از شایع ترین و مهم ترین رویدادهای استرس زای فراگیران به شمار می رود (گاریسیا، روس، هارت و گرازیانو^۶، ۲۰۱۸). این وضع مخصوصاً در دانش آموزان مناطق دوزبانه تشدید می شود و این مسئله می تواند یکی از عوامل عملکرد تحصیلی ضعیف و شکست تحصیلی در بین دانش آموزان باشد. کودکی که اطرافیان ترک زبان، لر زبان و غیره باشند، ناگزیر با این زبان مفاهیم و نام های اشیا را فرا می گیرد و به این زبان تکلم خواهد کرد. یکی از مسائلی که دغدغه ای آن حدود ۲۵ سال پیش همواره در ذهن مسئولین آموزش و پرورش مطرح بوده است (مقدم پور و سپهوند، ۱۳۹۷). مسئله ای آموزش کودکان مناطق دوزبانه کشور است. تقریباً در ۱۲ استان کشور اعم از مناطق روستایی و شهری، کودکانی هستند که زبان مادریشان غیر از زبان فارسی است. اینان وقتی که در سال اول وارد مدرسه می شوند، با مشکل زبانی روبرو هستند.

اولین مطالعاتی که کارکرد شناختی یا ذهنی را با دوزبانگی مورد بررسی قرار دادند در دهه ۱۹۲۰ صورت گرفت. یافته های این تحقیقات نشان می دهند که کودکان دوزبانه در تکالیف مدرسه ای نسبت به همسالان یک زبانه خود ضعیف عمل می کنند و همچنین نمرات پایین تری در آزمون های استاندارد شده ای هوش کلامی و غیر کلامی بدست می آورند (مایر، جیری و منون^۷، ۲۰۲۰). واکنش منفی اطرافیان نسبت به عملکرد دانش آموزان دوزبانه بر عزت نفس آنها تأثیر می گذارد و عزت نفس نیز به نوبه خود می تواند عملکردهای شناختی و تحصیلی کودکان دوزبانه را تحت تأثیر قرار دهد (سورج، توپلاک و بیالیستوک^۷، ۲۰۱۷).

¹ Karaman, Demirci & Özdemir

² Hernandez

³ Lesnick, Goerge, Smithgall & Gwynne

⁴ Gibbs et al

⁵ Reina, Conesa & Duñabeitia

⁶ Meyer, Geary, Menon

⁷ Sorge, Toplak, Bialystok

گائو و همکاران^۱ (۲۰۲۱) دریافتند که مهارت‌های خواندن در کلاس اول می‌تواند مهارت‌های زبانی در کلاس دهم را پیش‌بینی کند. کسانی که مشارکت بیشتری در فعالیت‌های خواندن مقطع ابتدایی از خود نشان می‌دهند، نه تنها مهارت‌های خواندن آنها بیشتر توسعه می‌یابد، بلکه مهارت‌های مرتبط با خواندن (مانند املا) و توانایی شناختی آنها نیز تقویت می‌شود. محمدلو و محمدلو (۱۳۹۸) در تحقیقی وضعیت درس املا دانش‌آموزان دو زبانه (ترکی-فارسی) و تک‌زبانه (فارسی) شهر کرج را مقایسه کردند. نتایج نشان داد تفاوت معناداری بین نمرات املا دانش‌آموزان تک‌زبانه و دو زبانه وجود ندارد. در حالی که میانگین نمرات درس املا گروه دوزبانه نسبت به گروه تک‌زبانه پایین‌تر بود.

ادیب و همکاران (۱۳۹۵) نیز به بررسی قدرت خوانایی دانش‌آموزان یک‌زبانه (فارسی زبان) و دو زبانه (کرد و آذری زبان) و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد میان قدرت خوانایی دانش‌آموزان یک‌زبانه و دو زبانه تفاوت معنادار وجود دارد و یک‌زبانه‌ها قدرت خوانایی بالاتری دارند، اما میان قدرت خوانایی دو زبانه‌های آذری و کردزبان، تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد که میان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان (یک‌زبانه و دو زبانه) نیز تفاوت وجود دارد و همبستگی معناداری میان قدرت خوانایی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یک‌زبانه و دو زبانه وجود دارد.

کتاب درسی در ایران همواره مهم‌ترین نقش را در آموزش و پرورش دارد و عمدتاً بر آموزش مبتنی بر کتاب‌های درسی متمرکز هستند. یکی از کتاب‌های درسی که در تمامی پایه‌های ابتدایی با هدف رشد مهارت خواندن و نوشتن فراگیران و نیز مهارت تفکر و اندیشیدن آنان استفاده می‌شود و نقش بسیار پررنگی در انتقال فرهنگ به دانش‌آموزان بر عهده دارد، کتاب فارسی است. زیرا درس فارسی به ویژه در سال‌های اولیه مدرسه، علاوه بر آموزش زبان رسمی کشور به دانش‌آموزان، منبع آموزش فرهنگ ملی است که شامل هنجارها، ارزشها و باورهای جامعه می‌شود (قرن‌ایاغ، ۱۴۰۰). همچنین کتاب‌های درسی قادرند دیدگاه دانش‌آموزان را در زمینه موضوعات متعدد اجتماعی و فرهنگی تحت تأثیر قرار دهند. زیرا سازماندهی آنها طبق برنامه درسی تدوین شده در نظام‌های آموزشی متمرکز است (کرامتی، کاظمی و حسینی، ۱۳۹۹) و به عنوان ابزار تدریس و منبعی برای ارائه تکلیف یادگیری و ارزشیابی دانش‌آموزان توسط معلمان محسوب می‌شوند (یایسی، ۲۰۱۶).

انواع مختلفی از رسانه‌های آموزشی وجود دارد که می‌توان از آنها برای ارائه درس استفاده کرد و یکی از آنها تصویر است. اهمیت و برجستگی تصاویر به عنوان یکی از تکنیک‌های بصری در این کتاب‌ها کمتر از یک متن گفتاری نیست. در این متون تصاویر نه تنها اولین ارتباط و تماس را با خواننده برقرار می‌کنند؛ بلکه تصاویر همراه با متن در انتقال معنا مؤثرند (فتاحی و ایرانی، ۱۴۰۲) و معنای چندبعدی به متن می‌دهند (هاشمی، نمازی و رحیمی، ۲۰۱۸). مطالعه کاپوتو^۲ (۲۰۰۹) نظریه‌پردازان عقیده دارند زمانی که اطلاعات در دو حالت متن و تصویر ارائه شوند دو بار کدسازی در زمان پردازش اطلاعات صورت می‌گیرد (مایر و همکاران، ۲۰۲۰). نکته کلی در این فرضیه آن است که یادگیری در ارائه دو کاناله قوی‌تر است در نتیجه به کارگیری تصویر و متن در کنار هم، به درک بهتر می‌انجامد. کلینگر (۲۰۰۰) اظهار داشت از آنجایی که تصاویر پیچیده‌تر و منحصر به فردتر از کلماتی هستند که آنها را برچسب گذاری می‌کنند، زمان و توجه بیشتری برای تعیین یک تصویر مورد نیاز است. بنابراین، قبل از نامگذاری، به مدت طولانی به تصاویر نگاه می‌کند، که باعث می‌شود تصاویر به یاد ماندنی‌تر از کلمات باشند (جلیله‌وند، ۲۰۱۱).

از دیدگاه بی‌چانگ و بی‌چینگ^۳ (۲۰۰۹) حضور تصاویر به دلیل چهار کارکرد اصلی که تصاویر در خواندن انجام می‌دهند، درک بهتری را ایجاد می‌کند. اول، آنها به طور قابل توجهی با متن همپوشانی دارند یا محتوای متن را تکرار می‌کنند. دوم، انسجام متن را بهبود می‌بخشند. سوم، آنها اطلاعات دقیق‌تری را در اختیار خوانندگان قرار می‌دهند. در نهایت، آنها نه تنها متن را به تصویر می‌کشند، بلکه علاقه خوانندگان را به مطالب افزایش می‌دهند. اثر ترکیبی این چهار عملکرد تصویری، درک متن را تسهیل می‌کند.

جرارد^۴ (۲۰۰۸) تأثیر تصاویر بر درک مطلب دانش‌آموزان پایه دوم را مورد بررسی قرار داد. از یازده شرکت‌کننده کلاس دوم خواسته شد که سه متن را بخوانند. نتایج نشان داد تصاویر بر نمرات درک آزمودنی‌ها تأثیر معنی‌داری دارد. پایک^۵ (۲۰۰۸) نیز تأثیر تصاویر را بر درک استنباطی کودکان مطالعه کرد. شرکت‌کنندگان ۷۳ کودک از کلاس دوم تا ششم بودند. نتایج نشان داد تصاویر قابلیت استنباط دانش‌آموزان را افزایش داده است.

منجری ئیلاق و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی تأثیر قصه‌خوانی همراه با مشاهده تصاویر کتاب بر انگیزه خواندن در دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی دوم پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد، تأثیر قصه‌خوانی همراه با مشاهده تصاویر کتاب بر خواندن گروه آزمایش معنادار است.

¹ Guo et al

² Yapici

³ Captu

⁴ Yi-Chun & Yi-Ching

⁵ Gerrard

⁶ Pike

بنابراین با توجه به آنچه گفته شد، تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمیت) یک فعالیت مهم در اثرگذاری بیشتر یادگیری دانش آموزان می‌باشد. مهم‌ترین علت وجود این تمرین تقویت مهارت دقت و تمرکز در تصویر و سخن گفتن و فن بیان است. تصاویر انتخاب شده به گونه‌ای است که دانش آموز را به تفکر وامی‌دارد تا لایه‌های عمیق‌تر تصویر و پیام آن را کشف و درک کنند تا موجب خلاقیت آن‌ها در بیان مطالب از جنبه‌های مختلف گفتاری شود. رشد و تقویت درک تصویر، زمینه‌ساز رشد مهارت نوشتن نیز خواهد شد. در آموزش این فعالیت دانش آموزان در گروه به بیان دیدگاه‌های خود در مورد تصویر می‌پردازند. بعد از ایجاد فضای مناسب برای بارش مغزی در تصویر خوانی، دانش آموز، روی صندلی صمیمیت قرار می‌گیرد و با توجه به مراحل سخن گفتن، مطالب خود را بیان می‌کند. برای حصول موفقیت در این زمینه‌ها، اثربخش نمودن امور و پیش‌برد اهداف نیازمند نیروی تربیت شده و متخصص برای تغییرات جدید می‌باشد. معلمان، مسئول مرحله‌ی اجرایی اصلاحات برنامه درسی می‌باشند. آن‌ها با اثرگذاری در این برنامه‌ها، برنامه‌های درسی را به چالش می‌کشند و نقش به‌سزایی در سوق‌دهندگی و بازدارندگی تغییر دارند.

یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه درسی فارسی، نظم فکری و سازمان‌دادن به ذهن دانش آموزان است، یکی از روش‌هایی که آموزگار می‌تواند استفاده کند، صندلی صمیمیت است. هدف از صندلی صمیمیت این است که فرصتی برای دانش آموزان ایجاد شود تا خوب دیدن و دقت در نگاه را تمرین کنند و برداشت و درک خود را از تصویر، بازگو نمایند. محور اصلی این تمرین، دیدن، اندیشیدن، یافتن و گفتن است. در این پژوهش، روش صندلی صمیمیت و درک مفهوم تصویر بر روی دانش آموزان دوزبانه اجرا می‌شود. تحقیق حاضر قصد دارد به مطالعه تأثیر تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمیت) بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی بپردازد.

روش‌شناسی

این پژوهش با توجه به هدف، کاربردی و از لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه است. متغیر مستقل آموزش تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمیت) بود که به روش گروهی بر روی گروه آزمایش صورت گرفت و گروه گواه هیچ‌گونه آموزشی دریافت نکرد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر دوزبانه پایه پنجم شهرستان ورزنه به تعداد ۲۴۲ نفر در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. ۳۰ نفر از دانش آموزان دختر دوزبانه پایه پنجم ابتدایی به عنوان نمونه آماری تصادفی در دو گروه آزمایشی (۱۵ نفر) و گروه کنترل (۱۵ نفر) قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، به صورت در دسترس بود.

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه بود. به منظور سنجش عملکرد تحصیلی از پرسشنامه محقق ساخته ۱۰ سؤالی که از تصویر صفحه ۱۲۷ کتاب فارسی پنجم تهیه شد، استفاده گردید. به این منظور پرسشنامه برای پیش‌آزمون و پس‌آزمون مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه قبل از اجرای اصلی بر روی یک گروه ۳۰ نفری از دانش آموزان مدرسه نمونه اصلی اجرا شد و ضریب همبستگی آن از طریق آزمون همبستگی، به منظور اطمینان از همخوانی سؤالات در پیش‌آزمون و پس‌آزمون محاسبه شد. ضریب همبستگی بالاتر از ۰/۷۰ به منزله مناسب بودن این ابزار برای استفاده از آن در پژوهش بود.

پس از هماهنگی‌های لازم با آموزش و پرورش منطقه شهرستان ورزنه و مدرسه دخترانه شهید محمدی، یک کلاس با ۳۰ دانش‌آموز جهت شرکت در پژوهش انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. ابتدا هر دو گروه به مدت ۱۰ ثانیه تصویر را می‌بینند و پیش‌آزمون اجرا می‌شود. پس از اجرای پیش‌آزمون، گروه آزمایش در دو مرحله با برنامه تصویرخوانی و صندلی صمیمیت آموزش دیدند و بر روی گروه کنترل هیچ‌گونه آموزشی صورت نگرفت، سپس از هر دو گروه پس‌آزمون به عمل آمد.

دانش‌آموزان با نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون هم‌تاسازی شده و گروه آزمایش، در ۶ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای؛ تعداد هشت نفر از آن‌طی سه جلسه تصویرخوانی انجام شد و برای هفت نفر دیگر نیز آن سه جلسه تکرار شد. با توجه به شرایط کلاس و زمان پاسخ‌گویی هر دانش‌آموز امکان اجرا در یک جلسه وجود نداشت. جزئیات مربوط به جلسات در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱. خلاصه جلسات و روند اجرای تحقیق

جلسه اول

در جلسه اول ضمن معارفه، در مورد اهداف آموزشی و نحوه اجرا و زمان برگزاری جلسه‌های آموزشی صحبت شد و آزمودنی‌ها با تعریف کلی تصویرخوانی و اهمیت آن در زندگی روزمره آشنا شدند. سپس مراحل تصویرخوانی توضیح داده شد.

ابتدا تصویر مورد نظر را به دانش‌آموزان داده و همه باهم مشاهده کردند. در شکل ۱، تصویری به عنوان نمونه ارائه شده است. آنها به مدت پنج دقیقه به تصویر نگاه کرده و بحث و تبادل نظر کردند. بعد از هم‌فکری از آن‌ها خواسته شد که به ترتیب روی صندلی معلم بنشینند و درباره‌ی تصویر موردنظر صحبت کنند. در حین صحبت به دوستان آن‌ها اجازه داده شد که از او سوال بپرسند. دانش‌آموز باید بتواند نظر خود را درباره‌ی سوال دوستانش بیان کند. در تصویر موردنظر ممکن است اشیا و یا مواردی

جدید باشد که دانش آموز تا به حال آن را ندیده است که در این صورت از دوستان خود سؤال می‌پرسد. اگر آن‌ها معنی آن را بدانند که باهم یاد می‌گیرند و در غیر اینصورت، معلم به عنوان راهنما به کمک می‌آید و معنی هر یک را بیان می‌کند. برای تدریس موثرتر هر معلمی قبل از تدریس باید وسایل یا تصویر کلمات جدید یا نا آشنا را تهیه کند.

جلسه دوم

در جلسه دوم از دانش آموزان خواسته می‌شود که یک تصویری پیرامون تصویر اولیه را به صورت نقاشی ارائه کنند و بعد از آن با گروه خود به تصویر آن داستان نگاه کنند و هر نفر از گروه به صندلی صمیمیت بیاید و نظر خود را بیان کند.

جلسه سوم

در جلسه سوم هر دانش آموز بعد از نگاه کردن به تصویر اولیه و فکر کردن، باید به زبان محلی درباره تصویر توضیح دهد و در حین صحبت به دوستان آن‌ها اجازه داده می‌شود که از او سؤال کنند. او باید بتواند نظر خود را درباره‌ی سؤال دوستانش بیان کند.

ملاک‌های ورود به پژوهش شامل اعلام رضایت دانش آموز و والدین آنها و آمادگی برای شرکت در پژوهش خواهد بود. لازم به ذکر است که ملاک‌های خروج از پژوهش شامل انجام ندادن تکالیف مشخص شده در کلاس، عدم تمایل به ادامه حضور در فرایند انجام پژوهش و داشتن یک جلسه غیبت بود. داده‌ها به کمک روش‌های آمار توصیفی (میانگین، واریانس، انحراف معیار) و در ادامه از طریق آمار استنباطی (آزمون لوین، آزمون کولموگراف-اسمیرنوف و تحلیل کوواریانس) با نرم‌افزار SPSS ۲۴ تحلیل شدند.

شکل شماره ۱. نمونه تصویر

یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۲. میانگین عملکرد تحصیلی پیش‌آزمون و پس‌آزمون برای گروه کنترل و آزمایش

متغیر	گروه	مرحله	میانگین	انحراف معیار
عملکرد تحصیلی	کنترل	پیش‌آزمون	۱۰۱/۸۵	۱۳/۷۸
		پس‌آزمون	۹۹/۰۵	۱۲/۸۹
	آزمایش	پیش‌آزمون	۱۰۴/۲۰	۱۰/۱۳
		پس‌آزمون	۱۰۱/۸۵	۱۳/۷۸

باتوجه به جدول ۲، در مرحله پیش‌آزمون تفاوت زیادی بین گروه آزمایش و کنترل در عملکرد تحصیلی وجود ندارد. ولی در مرحله پس‌آزمون عملکرد تحصیلی افزایش یافته است.

قبل از تحلیل داده‌ها با تحلیل کوواریانس، پیش‌فرض‌های این نوع تحلیل آماری بررسی گردید و همبستگی بین متغیرها و نمرات آزمون‌های سنجش متغیر وابسته گزارش شد. نتایج آزمون شاپیرو-ویلک در مورد نرمال بودن توزیع نمرات عملکرد تحصیلی در گروه آزمایش و کنترل در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول شماره ۳. نتایج آزمون شاپیرو-ویلک متغیرهای پژوهش

متغیر	عملکرد تحصیلی
گروه آزمایشی	شاخص آماری
تصویرخوانی	۰/۹۳۶
درک مفهوم تصویر	۰/۸۰۷
گروه کنترل	۰/۹۳۹

همانطور که جدول ۳ نشان می‌دهد بر اساس آزمون شاپیرو-ویلک، فرض صفر مبنی بر این که تفاوت بین توزیع نمرات گروه‌های نمونه و توزیع نرمال جامعه صفر است، باقی می‌ماند. بنابراین اولین پیش فرض به کارگیری تحلیل کواریانس رد نمی‌شود.

نتایج آزمون لوین مربوط به پیش فرض همسانی واریانس‌های نمرات پس آزمون مقیاس‌های عملکرد تحصیلی در گروه‌های آزمایش و کنترل در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. آزمون لوین برای همگنی واریانس‌های نمرات عملکرد تحصیلی

مقدار F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی داری
۰/۰۰۶	۱	۲۸	۰/۹۳۷

همانطور که در جدول مشخص است، مقدار معناداری آزمون لوین بالاتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان فهمید که مفروضه همگنی واریانس‌ها برای انجام تحلیل نهایی برقرار می‌باشد.

بررسی همگنی شیب رگرسیون در جدول ۵ نشان می‌دهد که تعامل متغیر وابسته و همپراش با توجه به مقادیر F و سطح معناداری معنادار نیست؛ به این معنی که فرض صفر مبنی بر همگون بودن شیب رگرسیون پذیرفته می‌شود. با به عبارت دیگر چون مقدار معناداری آزمون F بالاتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان فهمید که مفروضه همگنی شیب رگرسیون‌ها برای انجام تحلیل نهایی برقرار می‌باشد.

جدول ۵. آزمون تحلیل واریانس بیانگر مفروضه همگنی شیب رگرسیون‌ها

متغیر	مقدار F	سطح معنی داری
عملکرد تحصیلی	۰/۰۸۹۵	۰/۸۱۵

باتوجه به برقرار بودن تمام پیش فرض‌ها امکان استفاده از آزمون تحلیل کواریانس فراهم شد که نتایج در زیر گزارش شده است:

(۱) آموزش تصویرخوانی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی تاثیر دارد.

باتوجه به برقرار بودن تمام پیش فرض‌ها، امکان استفاده از آزمون تحلیل کواریانس فراهم شد که نتایج آن در زیر گزارش شده است.

جدول شماره ۶. نتایج تحلیل کواریانس یک متغیری برای بررسی تفاوت پس آزمون عملکرد تحصیلی در دو گروه آزمایش و کنترل

منبع	مجموع مجزورات	درجه آزادی	مقدار F	سطح معنی داری	اندازه اثر	توان آزمون
پیش آزمون	۸/۰۰۳	۱	۲۵/۲۳۳	۰/۰۰۰	۰/۴۸۳	۰/۹۹۴
گروه	۲۴/۴۹۴	۱	۷۷/۲۲۷	۰/۰۰۱	۰/۷۴۱	۱
خطا	۸/۵۶۴	۲۷	۰/۳۱۷			
کل	۵۹۷/۲۵۰	۳۰				

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد بین دو گروه آزمایش و گروه کنترل از لحاظ متغیر وابسته تفاوت معنادار وجود دارد. مقدار F محاسبه شده در جدول بیشتر از F جدول است و سطح معناداری نیز معنادار است ($p < ۰/۰۰۱$). بر این اساس مشخص می‌شود که فرض صفر رد می‌شود و فرضیه تحقیق مبنی بر تأثیر آموزش تصویرخوانی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی تأیید می‌شود. یافته‌های اندازه اثر در جدول بالا نشان می‌دهد میزان تأثیر این روش بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی برابر با ۰/۷۴ است که مقدار بالایی می‌باشد. بر این اساس با توجه به نتایج جداول توصیفی می‌توان گفت که تفاوت میانگین به دست آمده در گروه آزمایش معنادار بوده و این مداخله منجر به بهبود وضعیت عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی گروه آزمایش شده است.

(۲) آموزش درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمت) بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی تاثیر دارد.

منبع	مجموع مجدورات	درجه آزادی	مقدار F	سطح معنی داری	اندازه اثر	توان آزمون
پیش آزمون	۵/۲۵۷	۱	۶۶/۳۲۵	۰/۰۰۲	۰/۷۷۱	۱
گروه	۴۰/۴۶۰	۱	۱۳۱/۹۵۴	۰/۰۰۱	۰/۸۳۰	۱
خطا	۲/۱۴۰	۲۷				
کل	۳۳۶/۳۲۵	۳۰				

یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهد بین دو گروه آزمایش و گروه کنترل از لحاظ متغیر وابسته تفاوت معنادار وجود دارد، چراکه مقدار F محاسبه شده برای پیش آزمون و گروه بیشتر از F جدول است. علاوه بر این، نتایج سطوح معناداری برای پس آزمون و گروه نیز معنادار است ($P < ۰/۰۰۱$)؛ بنابراین فرض صفر رد می‌شود و فرضیه تحقیق مبنی بر تأثیر آموزش درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمت) بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی تأیید می‌شود و می‌توان گفت که این جلسات باعث شده است که نمرات عملکرد تحصیلی گروه آزمایش افزایش یابد. همچنین نتایج اندازه اثر و توان آزمون در بالا نشان می‌دهد که میزان تأثیر آموزش درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمت) بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی برابر با ۰/۸۳ است. نتیجه مقایسه زوجی گروه‌ها از لحاظ عملکرد تحصیلی در مرحله پس آزمون با آزمون تعقیبی LSD در جدول ۸ آورده شده است.

جدول شماره ۸ مقایسه زوجی گروه‌ها از لحاظ عملکرد تحصیلی در مرحله پس آزمون

متغیر وابسته	گروه‌های آموزشی	میانگین نمرات تعدیل شده	گروه‌های آموزشی	میانگین نمرات تعدیل شده	تفاوت میانگین	خطای استاندارد میانگین	سطح معنی داری
تصویرخوانی	۶۶/۴۰	درک مفهوم تصویر	۷۲/۳۲	-۵/۹۲	۲/۳۹	۰/۰۱۷	
عملکرد		گروه کنترل	۵۲/۳۷	۱۴/۰۳	۲/۴۴	۰/۰۰۰	
تحصیلی	۷۲/۳۲	گروه کنترل	۵۲/۳۷	۱۹/۹۵	۲/۵۰	۰/۰۰۰	

نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد که در مرحله پس آزمون اختلاف معنی داری بین نمرات عملکرد تحصیلی و تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمت) با گروه کنترل وجود دارد ($P = ۰/۰۰۰$) که نشانگر تأثیر این مداخله‌ها بر افزایش عملکرد تحصیلی شرکت کنندگان بوده است؛ علاوه بر این تفاوت نمرات عملکرد تحصیلی گروه‌های آزمایشی با یکدیگر معنی دار است ($P = ۰/۰۱۷$).

بحث و نتیجه‌گیری

کتاب درسی تنها به عنوان ابزاری برای آموزش مطرح نیست بلکه کاربرد گسترده آن در مدارس، دانش آموزان را در معرض عقاید، ایده‌ها و افکار گوناگونی قرار می‌دهد. کتاب‌های درسی در هر سطح و با هر موضوع می‌توانند به عنوان اولین شکل دهنده نگرش‌ها و رفتارهای دانش آموزان عمل کنند. بنابراین برقراری ارتباط با کتاب‌ها، خواندن و درک و فهم آنها نقش مهمی در پیشرفت دانش آموزان خواهد داشت. یکی از جدی ترین مشکلات آموزش و پرورش مشکل خواندن است و بسیاری از دانش آموزان به دلیل تفسیر نادرست از متون دچار افت تحصیلی می‌شوند. از این رو در پژوهش حاضر به بررسی تأثیر آموزش تصویرخوانی و درک مفهوم تصاویر در کتاب بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دو زبانه پرداخته شد.

نتایج یافته‌های پژوهش نشان داد آموزش تصویرخوانی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی تأثیر معناداری دارد. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های منجزی ییلاق و همکاران (۱۴۰۱)، همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت در زمانه ما که سرعت تغییرات و رشد فناوری بسیار زیاد و نوعی بی‌حوصلگی حاکم است، تصاویر موجود در کتاب‌ها بهتر و بیشتر از واژه‌ها در ذهن نقش می‌بندد و به مراتب موثرتر و مفیدتر عمل می‌کند. همچنین تصاویر اطلاعات را سریع تر و آسان تر از متن معمولی به مخاطب منتقل می‌کنند و بهره‌گیری از نگاره‌های دیداری سبب می‌شود که بخشی از اطلاعات به صورت فضایی سازمان‌دهی شوند. این امر به دانش آموزان کمک می‌کند تا بتوانند اطلاعات را به سهولت مکان‌یابی کنند و نیازی نداشته باشند که همه داده‌ها را در حافظه فعال خود ذخیره کنند. از طرفی دانش آموزان در طول تحصیل خود، درس‌ها را با مطالعه و شیوه‌های موثر آن یاد می‌گیرند و هر چه آگاهی و شناخت آن‌ها از مطالب درسی بهتر باشد، عملکرد تحصیلی نیز افزایش خواهد یافت. تصویرخوانی باعث برانگیختن حس کنجکاوی و علاقه دانش آموزان به موضوعات خاص می‌گردد و با تنوع ویژه‌ای که دارد شور و اشتیاق بیشتری به محیط کلاس می‌بخشد و دانش آموزان را به مشاهده و تفکر بیشتر سوق می‌دهد.

تصویرخوانی برای کتاب‌های درسی به خصوص مقطع ابتدایی، به عنوان کمکی برای درک و فهم محتوای تجربیدی عمل می‌کند. دانش آموز به کمک تصویر سریع تر می‌تواند با مفاهیم متن ارتباط برقرار کرده و آن‌ها را درک کند. از آنجا که عملکرد دانش آموزان بازتابی از افکار و احساسات آن‌ها است، پس

می‌توانند با ایجاد تصویرخوانی یادگیری خود را در آن بالا ببرند و عملکرد تحصیلی بهتری داشته باشند. از طرفی این پژوهش بر روی دانش‌آموزان دوزبانه اجرا شد. این دانش‌آموزان از اعتماد به نفس و احساس توانایی بیشتری برخوردار بودند و واژه‌هایی که به زبان فارسی نامفهوم بود با زبان مادری برای آنان قابل درک بود. دانش‌آموزان دوزبانه، به دلیل این که به‌طور جدی و موثر به آن‌ها زبان مادری آموزش داده شده و توانایی آن‌ها در امر بیان کردن مفهوم متن در زبان مادری بیشتر بوده و نتیجه بهتری حاصل شد.

با بررسی تأثیر آموزش درک مفهوم تصویر (صندلی صمیمت) بر عملکرد تحصیلی مشخص شد که این آموزش بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوزبانه پایه پنجم ابتدایی تأثیر معناداری دارد. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های منجزی ییلاق و همکاران (۱۴۰۱)، عزیزی (۱۴۰۰) همسو می‌باشد. در تبیین این نتایج می‌توان بیان کرد با درک مفهوم تصویر، تخیل دانش‌آموزان فعال شده و خلاقیت را در تفسیر تصاویر به همراه دارد، تصویر را مطابق میل خود می‌بیند، ساعت‌ها محو تصویر شده، در ذهن خود مفاهیم جدید را می‌آفریند. در این مورد تصویر نه تنها ذهن و اندیشه او را محدود نمی‌کند، بلکه به تخیل او وسعت می‌بخشد. با استفاده از تصویر می‌توان یک عبارت را مستقیماً بیان کرد و یا به وسیله ادراک بصری معنای آنچه را که دیده می‌شود، بلافاصله دریافت کرد. در یک تصویر، واحدها و اجزای مستقل بصری در کنار یکدیگر باهم ادغام می‌شود و معنای خاصی را به وجود می‌آورند. دریافت و فهم این نوع معانی به مراتب سهل‌تر از فهم معانی در جملات کتاب است، چون کلمه مستقیماً قابل دیدن است. بنابراین سرعت انتقال پیام‌هایی که به صورت تصویر سازمان یافته باشد، بسیار زیاد است و نه فقط فهم آن آسانتر است، بلکه نگهداری و ضبط آن‌ها برای استفاده بصری آسانتر است و همین در یادگیری موثر است. بنابراین تصویرخوانی و درک مفهوم تصویر در این دوران نقش بسزایی در دقت، تعامل و عملکرد دانش‌آموز دارد.

صندلی صمیمت با تأکید بر فرایند تفکر، در فضایی دوستانه دانش‌آموزان را به صحبت کردن مفید در برابر جمع وامی‌دارد و زمینه را برای پرورش سخنوری و توانایی فن بیان دانش‌آموزان فراهم می‌کند. از طرفی مراد از صندلی صمیمت، صندلی معلم است که هر دانش‌آموز روی آن می‌نشیند و برای همکلاس‌هایش سخن می‌گوید. نشستن دانش‌آموزان در جای معلم، حس خوبی در آن‌ها ایجاد می‌کند و موجب می‌شود دانش‌آموز به لحاظ عاطفی، خودشکوفایی و شخصیتی رشد کند و بتواند در حضور دیگران راحت سخن بگوید و همین امر موجب افزایش عملکرد تحصیلی خواهد شد.

باتوجه به نتایج و یافته‌های مطرح شده، پیشنهادهایی برای مدیران و مسئولان ارائه می‌گردد:

۱. سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های لازم جهت گسترش بازی‌های آموزشی از جمله صندلی صمیمت را در مدارس انجام دهند. صندلی صمیمت را در مدارس فرهنگ‌سازی نمایند تا از این طریق موجب تقویت عملکرد تحصیلی آنان شود.
۲. در برنامه‌های آموزشی می‌توان از کودکان دوزبانه خواست تا متنی را با استفاده از زبان مادری و زبان دوم تهیه و در کلاس ارائه دهند به این ترتیب خزانه لغات آنان افزایش یافته و فرایند یادگیری بهبود می‌یابد.
۳. پیشنهاد می‌شود مدیران زمینه‌های توانمندسازی معلمان جهت برگزاری بهتر صندلی صمیمت را بهبود بخشند، چرا که معلمان دارای عملکرد آموزشی بهتر زمینه‌ساز دستیابی به یادگیری‌های بیشتری برای دانش‌آموزان می‌شوند.

- ادیب، یوسف؛ شریفی، زهرا و محمودی، نظیره (۱۳۹۵). مقایسه قدرت خوانایی دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه در درس فارسی پنجم ابتدایی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی. فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت، ۳۲(۴)، ۶۷-۸۴.
- بابایی، محمدحسین و اطهری، زینب السادات (۱۴۰۲). تحلیل وضعیت آموزش سپاسگزاری در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی براساس روش آنتروپی شانون. نوآوری‌های آموزشی، ۲۲(۳)، ۳۲-۷.
- زحمتکش، زینب؛ حسینی‌نسب، داود و سعادت‌تاشامیر، ابوطالب (۱۳۹۴). بررسی رابطه حافظه کاری و بهره هوشی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر یک‌زبانه و دوزبانه دبیرستان‌های تهران. آموزش و ارزشیابی، ۸(۳۲)، ۱۱۱-۱۳۴.
- عزیزی، محمد (۱۴۰۰). اثرات دوزبانگی بر روی نتایج تحصیلی همچون درگیری تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان شهرستان مریوان. نخستین کنفرانس ملی آینده پژوهی، علوم تربیتی و روانشناسی، شیراز.
- فتاحی چالانچی، علویه و ایرانی، نفیسه (۱۴۰۲). نقد و تحلیل تصاویر کتاب فارسی پنجم دبستان و بررسی ارتباط آن‌ها با متن درس. پژوهش در آموزش زبان و ادبیات فارسی، ۴(۱)، ۱۱۷-۱۳۸.
- قرنل‌ایاغ، ثریا (۱۴۰۰). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن. تهران: سمت.
- کرامتی، انسی؛ کاظمی، علیرضا و حسینی، کمال‌الدین (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی بر اساس شاخص‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی. نوآوری‌های آموزشی، ۱۹(۴)، ۱۸۵-۲۱۳.
- محمدرلو، مریم و محمدرلو، اکرم (۱۳۹۸). مقایسه وضعیت درس املا دانش‌آموزان دختر مقطع پنجم ابتدایی دو زبانه (فارسی-ترکی) و تک‌زبانه (فارسی) شهر کرج. نخستین همایش دوزبانگی و آموزش در منطقه بزینه رود، زنجان.
- مقدم پور، نیلوفر و سپهوند، تورج (۱۳۹۷). پیش‌بینی اضطراب اجتماعی کودکان دبستانی براساس مشکلات در تنظیم هیجانی و انعطاف شناختی مادران. فصلنامه سلامت روان کودک، ۵(۲)، ۱۴-۲۴.
- منجزی ثیلاق، مینو؛ قدم پور، عزت‌الله و ویس کرمی، حسنی (۱۴۰۱). تاثیر قصه‌خوانی همراه با مشاهده تصاویر کتاب بر دلایل اجتماعی برای انگیزه خواندن در دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی دوم. اولین کنگره ملی مطالعات علوم اعصاب و روان‌شناسی، اردبیل.
- مهدوی راد، حجت؛ فرزاد، ولی‌اله و کوشکی، شیرین (۱۴۰۰). مدل ساختاری عملکرد تحصیلی بر اساس خودکارآمدی تحصیلی و انگیزش تحصیلی با میانجیگری درگیری شناختی در دانش‌آموزان رشته ریاضی - فیزیک. نوآوری‌های آموزشی، ۲۰(۲)، ۱۷۷-۱۵۵.
- Caputo, J. M. (2009). *Effects of using a picture-and-text decoding method on student comprehension in a high school fundamental biology course with an agriculture emphasis*. MA thesis. ProQuest LLC, University of California.
- Garcia, A. M., Ros, R., Hart, K. C., & Graziano, P. A. (2018). Comparing working memory in bilingual and monolingual Hispanic/Latino preschoolers with disruptive behavior disorders. *Journal of experimental child psychology*, 166, 535-548.
- Gerrard, E. E. (2008). Picture books as visual literacy: The influence of illustrations on second-graders' comprehension of narrative text. MA these. ProQuest LLC. University of Maryland.
- Gibbs, L., Nursey, J., Cook, J., Ireton, G., Alkemade, N., Roberts, M. ... & Forbes, D. (2019). Delayed disaster impacts on academic performance of primary school children. *Child development*, 90(4), 1402-1412.
- Guo, Q., Kim, Y. S. G., Liu, Y., Peng, Y., Sun, W., Wang, Y., & Yang, L. (2021). The effects of a summer reading program for migrant children in migrant schools: First-year results from a randomized experiment. *Asia pacific education review*, 22, 139-154.
- Hashemifardnia, A., Namaziandost, E., & Rahimi Esfahani, F. (2018). The effect of teaching picture-books on elementary EFL learners' vocabulary learning. *JELTL (Journal of English Language Teaching and Linguistics)*, 3(3), 247-258.
- Hernandez, D. J. (2011). *Double jeopardy: How third-grade reading skills and poverty influence high school graduation*. Baltimore: The Annie E. Casey Foundation
- Jalilvand, M. (2011). The effects of text length and picture on reading comprehension of Iranian EFL students. In *ICERI2011 Proceedings* (pp. 6346-6352). IATED.
- Karaman, P., Demirci, I., & Özdemir, A. (2019). Modeling the Relationship between Motivation, Learning Approach, and Academic Achievement of Middle School Students in Turkey. *International Journal of Progressive Education*, 15(4), 187-199.

- Klinger, W. (2000). *Effects of pictures on memory and learning*. [Online] Available: <http://www.scribd.com/doc/11437171/effects-of-pictures-on-memory-learning>
- Lesnick, J., Goerge, R., Smithgall, C., & Gwynne, J. (2010). *Reading on grade level in third grade: How is it related to high school performance and college enrollment?* Chicago: Chapin Hall at the University of Chicago Retrieved January 2, 2019, from <https://www.aecf.org/m/resourcedoc/aecf-ReadingonGradeLevelongAn al-2010.PDF>.
- Meyer, M. L., Salimpoor, V. N., Wu, S. S., Geary, D. C., & Menon, V. (2020). Differential contribution of specific working memory components to mathematics achievement in 2nd and 3rd graders. *Learning and individual differences*, 20(2), 101-109.
- Reina-Reina, C., Conesa, P. J., & Duñabeitia, J. A. (2023). Impact of a cognitive stimulation program on the reading comprehension of children in primary education. *Frontiers in Psychology*, 13, 985790.
- Pike, M. M. (2008). *The role of illustrations in children's inferential comprehension*. MA thesis. University of Guelph.
- Sorge, G. B., Toplak, M. E., & Bialystok, E. (2017). Interactions between levels of attention ability and levels of bilingualism in children's executive functioning. *Developmental science*, 20(1), e12408.
- Yapici, H. (2016). Evaluation of Visual Materials in Social Studies Coursebooks by Teachers' Opinions. *Journal of Education and Training Studies*, 4(7), 168-178.
- Yi-Chun, P., & Yi-Ching, P. (2009). The effects of pictures on the reading comprehension of low-proficiency Taiwanese English foreign language college students: An action research study. *VNU Journal of Foreign Studies*, 25(3).